

ZŘENÍ. BUDDHA A KRISTUS

***Chápaní a zření · Nezkalené poznání
nadsmyslového světa · Východní a západní pojetí
dějin · Myšlení · Buddha a Kristus · Strach
z nadsmyslových světů · Spirituální pospolitost***

Včerejší úvahu jsme zakončili tím, že jsme poukázali na postavení jednotlivého člověka vůči tomu, co lze nazvat popisem nadsmyslového světa a co vyplývá z bádání, pozorování, ze zážitků iniciace. A upozornili jsme na to, že by velmi snadno mohl vzniknout dojem, že výsledky iniciace mohou mít vlastně cenu a význam pro duševní život jenom u toho, kdo sám učinil první kroky k iniciaci a je schopen vlastním zřením pronikat do prožívání, do pozorování vyšších světů.

Už několikrát jsme zdůrazňovali, že tomu tak není, člověk však může vidět, pozorovat, zjišťovat a zkoumat, co se děje ve vyšších světech, jenom tehdy, když své vlastní Já*, svou vlastní duši přetvořil tak, že může pohlížet do oněch jiných světů, které jsou sice zcela jiné než naše smyslové bytí, které však s naším smyslovým bytím - jak jsme se o tom včera zmínili - přece jen

---

* v něm. orig. *Selbst* - pozn. překl.

v tom či onom ohledu souvisí, které však především musíme považovat za jeho základ. Co se naproti tomu týká pochopení, porozumení těmto jiným světům, pak by bylo nesprávné tvrdit, že k porozumění, k pochopení, k přijetí toho, co může poskytnout ten, kdo učinil první nebo i další kroky k iniciaci, patří vlastní prožívání. Naopak je třeba znovu a znovu zdůrazňovat, že každý člověk, který se jen nezaujatě oddá tomu, co duchovní badatelé zjišťují v nadsmyslových světech, který bude nezaujatě přijímat jejich popisy, zkušenosti a sdělení a který dá skutečně zavládnout nezaujatému úsudku, nezaujaté rozumové činnosti, může také pochopit všechno, co mu může být dáno.

U smyslového bytí jsme v úplně jiné situaci. Naprosto oprávněně můžeme říci, že málokterý člověk na základě popisu pochopí, co je Sixtinská madona nebo pozná nějakou vzdálenou, cizí krajinu. Pokud bude mít živou fantazii, může si na základě takového popisu udělat určitou představu, přesto však zůstává oprávněným výrok, že to, co je ve smyslovém bytí, pochopí teprve ten, kdo je schopen dospět sám k nazírání², takže ve smyslovém bytí musí pochopení následovat po nazírání. Tak tomu u vyšších světů naprosto není. Tady může být to, co zjistí badatelé, z vyšších světů vyneseno, může to být přivedeno do forem a pojmů lidských idejí a tak to může být dáno světu. Člověk pak samozřejmě může být zajatý v materialistických nebo jiných dogmatech, nebo nemusí být vůbec ochoten nezaujatě se oddat tomu, co je zde sdělováno; pak to nepochopí. Je docela dobře možné, že nebude nijak vinen

---

² v něm. orig. *Anschauen*, tedy zde zřejmě pohlížení, dívání se - pozn. překl.

tím, že to nemůže pochopit, protože mu dosavadní život a dosavadní výchova nedaly možnost, aby se těmto věcem nezaujatě oddal. Avšak každý, kdo je schopen nezaujatě se těmto věcem oddat, nezaujatě uchovat všechno, co dává zdravý rozum a zdravý úsudek, si nakonec řekne: jakkoli vypadají tyto věci zpočátku neuvěřitelně, vede právě zdravé, obsáhlé a všestranné myšlení k jejich pochopení, i když člověk zatím nedokáže uzříti ani to nejmenší z vyšších světů.

Tak jako jsem vám mohl v těchto dnech sdělit, že ten, kdo dospěje ke zření duchovního světa, nese ve svém vnitřním bytí obrazy toho, co má sám ve svém nitru, ba že je nejprve veden tím, co v sobě zprvu jako obrazy má, tak je tomu i s pochopením věcí nadsmyslových světů: pochopení předchází vlastnímu zření a není nijak ovlivněno zřením a ani samo zření neovlivňuje. Předchozí pochopení nemusí ani v nejmenším ovlivňovat to, co pak člověka přivede ke zcela nezaujatému, pravdivému zření. Předchozí pochopení, uchopení všestrannou soudností - k němuž ovšem nemá naše doba v těch nejširších kruzích vůbec žádný sklon - naopak připraví duši, mysl, aby mohla odpovídajícím způsobem vstoupit také do zření. Proto je třeba znovu a znovu opakovat, že pravý okultismus, pravá duchovní věda, která to myslí vážně a poctivě, nemůže nikdy neuposlechnout výzvu, aby člověk nezaujatě chápal, aby nezaujatě rozuměl tomu, co je řečeno; aby se do toho snažil proniknout zdravým lidským rozumem, soudností volně se rozlévajícím do všech oblastí - a on to dokáže.

Mnohé o těchto věcech najdete ve spise „Cesta k sebepoznání člověka“, jenž bude obsahovat leccos k doplnění těchto přednášek.

Zvláště se ale musíme zmínit o tom, že lze významně přispět k
vytříbení, k očistění
duše, jestliže se především ti, kdo hledají cestu k duchovní vědě z životní temnoty, pokusí objektivně rozumět, objektivně chápat pomocí toho, co může mít k dispozici každý člověk, pokud jen chce, v podobě zdravé soudnosti. Tato cesta zdravého chápání, odmítání jakékoli autority a

jakékoli víry v autoritu získává navíc ještě zvláštní světlo, podíváme-li se blíže na jisté jemnosti okultního bádání.

Z celého smyslu a ducha těchto přednášek vyplynulo, že v případě kroků konaných k iniciaci jde stále více u každého člověka o to, aby se ve svém prožívání stával nezávislým na tom, k čemu mu jako nástroj může sloužit jeho fyzické tělo, aby se učil prožívat ve svých vyšších tělech, ve svém elementárním neboli éterném těle, ve svém astrálním těle, a také v tom, co může nazývat svým Já neboli tělem myšlenkovým. Především na získání této schopnosti vnímat ve vyšších tělech záleží při všech krocích iniciace. Přitom je ale nutné, aby člověk dělal něco proto, aby se osvobodil od smyslově-fyzického těla, aby se vědomě zbavil všeho, aby ze sebe sejmul všechno, co ho udržuje ve spojení se světem, tak jak toto spojení vzniká jen prostřednictvím nástroje fyzického těla. To samozřejmě není (zejména v epoše, která je tak materialistická jako ta dnešní) pro všechny lidi možné, obzvláště pro ty, kteří si dnes také nárokují úsudek o záhadách světa, o světových jevech, a kterým je podivným způsobem dnešní výchovy vštěpována víra, že člověk může už v nejranějším mládí získat komplexní úsudek (nejen snahu o něj) o světových jevech. Proč dnes působí nezralé, čistě z vášně a emoce zrozené úsudky ve světě tolik zla?

Podíváme-li se na světové jevy, uvidíme, že trh s tiskem je zaplavován těmi nejneznalějšími věcmi, které se

nezrodily z ničeho jiného než ze sympatií a antipatií. Čím to? Možná namítnete: Copak neexistovali i dříve lidé, kteří se k ryzím výdobytkům nadsmyslového bádání stavěli ze své životní temnoty s nenávistí a odporem tak jako v dnešní době? Copak neexistovali tmáři, podobně jako dnešní materialisté, kteří využívali všech možných prostředků vyvolávajících nenávist, nevědomost a temnotu? - Ano, takoví vždycky existovali. Ale nepůsobili tak, jak působí dnes. Proč ne? Takové věci člověk musí taky někdy pořádně domyslet. Ti lidé tu byli, lidé, kteří nenáviděli vyšší světy a nezaujaté pronikání do těchto

světů, protože zkrátka nezaujaté pronikání do vyšších světů vynáší někdy na světlo skutečnosti pro lidi opravdu nepříjemné. Avšak tito lidé mnohdy neuměli psát ani číst. Úroveň jejich vzdělání odpovídala tomu, že neuměli psát a číst. Dnes musí ti, kdo takto myslí, umět díky svému vzdělání psát a číst, avšak široká veřejnost nemá žádnou rozlišovací schopnost, aby to, co vychází na knižním trhu, mohla skutečně správně pojmout, a ani tu není k takové rozlišovací schopnosti mnoho vůle, aby člověk dokázal poznat, že zde v naší době musí svým tříbením a vyjasňováním zasahovat úsudek okultisticko-duchovédného hnutí. Lidé se tu budou muset naučit leccos, a toto učení bude pro ně kruté. Ze skutečností, které vyplývají z nadsmyslového světa, se lidé prostě budou muset leccos naučit.

Tak se například budou muset naučit, že i když člověk pronikne do vyšších světů určitým částečným školením nebo přípravou své duševní a jiné ústrojnosti, může ještě přetrvávat mnohé z onoho spojení s vnějším světem, které vzniká jen oklikou přes fyzicko-smyslové tělo. Vše, co takto v podobě jistých oprávněných

slabostí smyslového bytí zůstane duchovnímu vidci, když překročí hranici, která se pevně táhne mezi smyslovým bytím a bytím duchovním, nás halí do temnoty a májá, prožíváme-li to při vyšším duchovním zření. Jenom ten, kdo ustavičně hledá, jak může v době, kdy musí duchovně zřít, úplně odložit to, co musí mít ve smyslovém bytí, protože je bytostí smyslového světa, a jak může dospět k tomu, aby do duchovního zření nevstupovalo nic z toho, co jej obklopuje ve smyslovém světě, jenom ten může zřít duchovní, nadmyslový svět skutečně čirý a bez májá.

Vezměme si konkrétní případ, aniž by to měla být jakákoli narážka. Někdo, kdo chce učinit nebo již učinil kroky k iniciaci, bude mít osobní vztah k jinému člověku, vztah, který bude spočívat v bezprostředních osobnostních citech, v bezprostředních emocích. Předpokládejme, že u takového vztahu duchovního vidce, tedy člověka, který má být iniciován nebo který již bude mít za sebou jisté iniciační kroky, tomu bude tak, že bude mít určitý osobní vztah člověka k člověku, vztah spočívající v náklonnosti, nebo v takové náklonnosti, která je uzavřena ve smyslovém bytí, spočívající tedy, řekněme, v důvěrné lásce, jež procítá ve smyslovém bytí, jež se odehrává mezi dvěma těly — mám tedy na mysli ve vyšším smyslu, nejen v tom nižším. Předpokládejme, že tomu tak bude a takovýto duchovní videc bude nyní chtít vybadat něco o osobnosti, k níž má osobní náklonnost, kterou si vytvořil ve smyslovém bytí, a předpokládejme, že nebude schopen zbavit se všeho, co tu je v podobě lásky k dotyčné osobnosti, vytvořené ve smyslovém bytí: pak bude téměř nemožné dozvědět se pravdu o nadmyslovém bytí takové osobnosti.

Ó, je nutné snažit se na každém kroku - i kdyby člověk sebevíc miloval, i kdyby měl sebevětší osobní náklonnost ve smyslovém bytí - zbavit se všeho v době, kdy chce pozorovat nadmyslové bytí. Je možné, že člověk bude mít takovou osobní náklonnost a nezbaví se jí, že bude mít dotyčnou osobnost rád stejným

způsobem jako ve smyslovém bytí. Pak se takovému duchovnímu vidci ukážou před očima obrazy například o minulosti a budoucnosti této osobnosti, které musí být za všech okolností nesprávné, pak se může objevit celá spousta májů. Proto nemůže být ten, kdo bere vážně a odpovědně vše, co má být světu dáno na poli duchovní moudrosti, nikdy dost opatrný, především chce-li světu zvěstovat něco, co se odehrává v okruhu rodiny, v okruhu bezprostředních známých. Vždy se můžeme pojistit tak, že je-li poukazováno na okultní výsledky vztahující se k něčemu, co se týká bezprostředně osobního okruhu pozorovatele, měly by tyto výsledky připadat na nejvyšší míru pochybné tomu, kdo je má přijmout.

Neříkám to jako narážku na tu či onu skutečnost; má to být řečeno, protože to je objektivní skutečnost pro každého okultistu. S tím však souvisí věci, které opravdu zasahují do, abych tak řekl, vyšších oblastí.

S tím souvisí to, že člověk, který chce bádát v nadmyslových světech, je málo způsobilý k tomu, aby získal jistou základní představu, správnou představu, týkající se náboženských otázek, je-li svými předsudky, svými osobními city oddán nějakému zvláštnímu náboženskému společenství, miluje-li jedno náboženské společenství více než jiné nebo se dokonce stane propagátorem takového společenství. Kdo má sklon k osobnímu

propagátorství, nemůže být zároveň objektivním okul-
tistou! To je fakt, který je třeba říci zcela otevřeně.

Jsou zde podmínky, které můžeme dát do souvislosti s naší karmou západní kultury, podmínky, které člověku Západu, pokud se trochu seznámí se základními požadavky nadsmyslového života, přece nekladou zas až takové překážky v tom, aby získal objektivní úsudek právě o začlenění té největší události do evoluce lidstva, události, již nazýváme mystériem na Golgotě.

Čím to, že se do náboženského života a jeho pojetí dostává tolik životní temnoty? Čím to je, že se do něj dostává to, co se chce dotýkat jenom okamžiku a nechce se právě v náboženském životě pozvednout k duchovnímu světlu a věčnosti? Je to proto, že s každým lidským egoismem - a nejen egoismem jednotlivců, ale i egoismem kmenů, ras, národů - úzce souvisí to, co se týká náboženského života. Z tohoto hlediska bych vás chtěl upozornit na jeden jev, neboť je nutné, abychom se na tyto věci dívali zcela nezaujatě.

Jakou roli hraje náboženský život u orientálce s ohledem na zakladatele jeho náboženství, vezme-li v úvahu souvislost své rasové nebo národní evoluce? Ověřte si někdy, jestli takový orientálec nebo někdo, kdo není obyvatelem Západu, dokáže tak snadno historicky přemýšlet o chodu dějin, do něhož je začleněn, aniž by tento dějinný život spojoval s Krišnou, Buddhou, Mohamedem, Konfuciem a podobně. Vidíme, že to, co se odehrává v náboženském životě, je všude zcela samozřejmě spojeno s tím, co se děje v profánním vnějším životě a co plyne myslí lidí. Nelze si například představit popis dějin podávaný buddhistou, aniž by do jeho středu postavil Buddhu. To není řečeno jako kritika;

pro lidi, kteří patří k takovému kulturnímu vývoji, to je správné.

Nyní pojďme na Západ; a nedívejme se na dogmata, nýbrž na skutečnosti. Vybral bych uznávaného dějepisce Západu, Leopolda von Ranke, který je na celém světě znám svou objektivitou, svým klidným hodnocením, svým zcela zvláštním způsobem stavět se k věcem objektivně. Ranke napsal nejednu kapitolu dějinného vývoje. Známým se však stal něčím velmi zvláštním. Jednomu příteli se zmínil o tom, že běh dějin zachytil tak, že nikde nebere v úvahu Krista a skutečnosti, které se ke Kristu bezprostředně pojí! Ranke se snažil napsat na základě své objektivní dějiny Západu, aniž do nich nechal vstoupit Krista. A k stáru ho velice trápilo svědomí, že se musel ptát: Kdyby do toho, co se událo, přece jen vplynuly činy, o nichž neexistují žádné dokumenty a listiny - budou pak tyto dějiny pravdivé?

Neuvádíme to zde proto, abychom si vykládali, jestli jsou pravdivé, nebo ne (považuji je totiž do značné míry za oprávněné), ale protože jsou to jedny z nejlepších dějin jednoho z uznávaných dějepisců Západu, kteří psali dějiny tak, že vynechali Krista, že Krista neprihrali do historie. To je významná věc, věc zásadní důležitosti! K čemu vedla západní kultura? Západní vývoj vedl k tomu, že se zde ne vždy vzhlíží k bytosti, která by tu byla jako ústřední postava celých dějin, kdyby se na ni navazovalo. Věda k tomu nevedla! Jak k tomu došlo? Osvětleme si tuto skutečnost ještě z jiného hlediska.

Kde žili velcí zakladatelé různých náboženství, jež byli velkými inicianty, kteří svým národům dávali z jejich národních substancí to, co potřebovaly? Je myslitelné, aby například Hermes působil na svou epochu

z jiné národní substance? Nebo je myslitelné, aby Buddha působil jinak než z oné rasové osobitosti, do níž byl postaven a do níž vysílal své síly? A nyní obraťme pohled k tomu, koho nenazýváme iniciantem, nýbrž ho známe jako osobnost, na niž působila světová iniciace, iniciace kosmická. Patří k nějakému národu?

Narodil se v jednom neznámém koutě světa, daleko od velkých říší. Tady se odehrávaly ony události. A protože lze evangelia stejně jako ostatní listiny Nového zákona jakožto historické dokumenty zpochybnit, je možno říci, že o všech těchto událostech nepodává svědectví žádný historický dokument. A ti, kdo se k němu přidali jako učedníci a žáci, obraceli se k němu bez rozdílu kmene, rasy, pohlaví a tak dále. V tom je ten rozdíl! Zatímco se národy dříve obracely k iniciantům své rasy, obrátily se zde k tomu, který nepatří k žádnému národu - ba dokonce k tomu, který právě své největší kulturní činy vykonal u národa, v němž nežil.

To je ten velký pokrok z životní temnoty k duchovnímu světlu, který bychom neměli přehlédnout, myslíme-li to vážně s evolucí lidstva. To jsou věci, které opravdu připadají v úvahu, na které musí výrazně poukazovat věda, jež může být získána ze skutečného pozorování nadmyslových světů.

Z toho, co jsem vám mohl říci, vidíte, že záleží na tom, abychom rozuměli něčemu ze slov, která říká dvojník Jana Thomasia ve „Strážci prahu“: Myšlení má třibící sílu. - Tato třibící síla myšlení však působí i tak, že skutečně vyvádí z životní temnoty do duchovního světla, že skutečně vede od okamžiku k věčnosti. Člověk jenom nerad myšlení jeho třibící sílu přiznává.

Okultní povaha tohoto myšlení má v sobě totiž něco zvláštního. Materialistická věda se domnívá, že člověk

myslí zhruba svým mozkiem. On ale nemyslí svým mozkiem; to je prostě omyl. A pokud si uvědomíte celý smysl toho, co je řečeno ve spise „Cesta k sebepoznání člověka“, pochopíte také, že děj myšlení, činnost myšlení, spojování a uvolňování idejí neprobíhá ve fyzickém těle, nýbrž v těle éterném neboli elementárním. Opravdu i člověk, který stojí v obvyklém životě, myslí svým elementárním neboli éterným tělem, jen s tím rozdílem, že to, že stojí v obvyklém životě, způsobuje, že nemůže mít žádné povědomí o činnosti, která se v něm odehrává, když myslí, která se však odehrává jen v éterném těle. Člověk v podstatě myslí ustavičně, a ustavičně je éterné tělo v pohybu, a tento pohyb znamená myšlení. Co se však z toho, co se odehrává v éterném těle, dostává do vědomí? Do vědomí se dostává to, co se z toho zrcadlí. Musíte si představit určitý vztah elementárního těla k tělu fyzickému následujícím způsobem:

Představte si, že byste šli v tomto sále podél této řady oken. Nyní si představte, že by všude na stěnách mezi okny visela zrcadla. Když půjdete kolem zrcadla, řekněme třikrát, uvidíte svůj obličej; tam, kde zrcadlo nebude, nevidíte ze svého obličeje nic. Když půjdete dál k dalšímu zrcadlu, zase ho uvidíte; bude tam zase zrcadlo a to odrazí obraz vašeho obličeje. Váš obličej existuje stále po celou tu cestu, vy ho však vidíte jenom tehdy, když se zrcadlí. Éterné tělo je v neustálém toku myšlenek. Kdy se však tento myšlenkový tok stane vjemem? Když to, co je ve fyzickém těle, tedy mozek, bude zrcadlit to, co se děje v těle éterném. To, co tu je jinak stále a o čem člověk obvykle nic neví, je zrcadleno mozkiem, který lze považovat za nástroj zrcadlení. A ve všech případech, kdy je život zrcadlen, stává se vě-

domým. Proto tu musí být fyzické tělo, aby éterné tělo, které vlastně myslí, mohlo o svém myšlení něco vědět.

Avšak nemyslí mozek a nemyslí fyzické tělo. Stejně tak jako nejste vy to, co se objevuje v zrcadle, není ani to, co člověk vnímá v mozku, jeho myšlení; toto myšlení totiž

sídlí v elementárním neboli éterném těle. A když chce člověk udělat první kroky k iniciaci, je to v podstatě stejné, jako kdybyste vy chodili všude kolem zrcadel a snažili byste se být sami v sobě - a pak byste získali schopnost pociťovat, jaký je váš tvar, takže byste se pak vnímali zevnitř.

Takové to je, když člověk vystoupí od smyslového bytí k bytí duchovnímu. Zatímco jinak může vnímat jenom to, co se odehrává v jeho zrcadlícím nástroji, co vidí jako zrcadlení ve svém mozku, dostává se iniciací k přímému prožívání a pociťování v elementárním těle. Pokud ale dospěje k tomuto vnitřnímu prožívání a pociťování, dostane se například do styku se zcela jiným světem: se světem bytostná. Pak se rozšiřuje jeho bytí, jeho prožívání, jeho pociťování za hranice objektivního světa. Co potom prožívá, to je svět duchovního bytí; je to svět, který s ohledem na rozsah prožívaného může prožívat i ve smyslovém bytí, ale teprve teď může vystoupit vzhůru, aby v duchovním bytí pochopil něco z toho, co ve smyslovém obraze existuje jenom jako odraz. A pak může pochopit, že impulsy iniciantů neproudily pouze z pozemského vědění, ale že k velikým iniciantům přicházejí ty největší impulsy, morální impulsy atd. a působí tak mocnou silou proto, že to, co v nich je, berou nejen ze Země, ale i z toho, co Zemi přesahuje.

Neboť sotva se dostaneme za hranice Země, dospějeme též k tomu, co je spojeno se zemským bytím za

hranicemi Země. A jestliže se iniciací dostaneme ze zemského bytí k bytí kosmickému, pak dospějeme k tomu, že budeme-li z tohoto hlediska studovat takového inicianta jako je například Buddha, tak si řekneme: Buddha žil na Zemi v mnoha inkarnacích jako bódhisattva²⁸. A kdo se v tomto ohledu naučil buddhismu rozumět, ten je nutně zrovna tak věřící jako buddhista a ví, že v osobnosti Gotama Buddha žila tato individualita naposled ve fyzickém těle, stala se však v této inkarnaci „buddhou“ a vystoupila pak do duchovních světů k duchovnímu působení, takže

duchovní pohled může být zaměřen na přechod Buddho- vy individuality z pozemského bytí k bytí duchovnímu, k souvislostem s duchovním bytím.

A jestliže budeme nyní tuto individualitu zpětně sledovat, tak sice uvidíme, jak tento bódhisattva prochází mnoha inkarnacemi, potom se však dostaneme do dřívější doby, kdy už nemůžeme říci, že máme co dělat s individualitou, která žije na Zemi. Neboť tady ji musíme sledovat v jejím dřívějším „bydlišti“, a proměna této osobité individuality se jeví tak, že vyrůstá nad hranice pozemského bytí. Vidíme Buddhu v určitou dobu sestupovat z jiné planety naší sluneční soustavy, kde dříve působil, vidíme ho tam působit a připravovat se na svou pozemskou pouť. Sledujeme ho pak jako bódhisattvu a nakonec jako buddhu během jeho pozemské pouti dále až k bodu, kdy se z bódhisattvy stal buddhou, a zjišťujeme, že jeho působení ovšem v průběhu pozemských inkarnací srostlo se Zemí, on že však vrůstá do velkého kosmického celku: vidíme ho vystupovat k jiné planetě naší planetární soustavy, k Marsu, kde má podstoupit novou misi, která navazuje na to, čím byla jeho mise pozemská.

A je podivuhodné sledovat, jak tímto způsobem vystává určitý celek. Nejprve vidíme Buddhu působit na jiné planetě; pak přichází na Zemi, takže musíme říci: tato individualita inicianta Gotama Buddhy působila nějaký čas na Zemi, potom však, chceme-li ji dále sledovat, musíme vystoupit k jiné planetě. Tak dostáváme uzavřenou linii. O Buddhovi můžeme říci, že sestoupil z jiné planety a po svém působení na Zemi opět vystoupil k další planetě (jejíž obyvatelstvo nemá pro pozemské lidstvo valný smysl), aby tam dále působil, protože právě toto působení má smysl.

Tak bychom u mnoha iniciantů zjistili, jak z kosmu přinášejí to, co u Země samé s kosmem souvisí, a tím bychom svou pozornost obrátili ke kosmické proměně iniciantů. Jestliže se pokusíme dostat se všude k podstatě věcí, pak uvidíme například i to, co nám na základě skutečného okultního pozorování rozjasní životní temnotu.

Je podivné, že se tu a tam objeví otázka: Není to nespravedlivé, že taková individualita jako Kristus vnesla do světa něco zvláštního? A pokud tomu tak je (řekli by někteří), pak by přece ti, kdo žili po Kristu, měli oproti světu něco zvláštního navíc! Dokonce i teosofové přišli s touto námitkou! - Vždyť jsou to ale stejné duše, ty, které žijí v době po zjevení Krista, i ty, které tu byly předtím, takže o nespravedlnosti nemůže být ani řeči. V této souvislosti lze zaznamenat jen jednu výjimku, a tou se jeví být Buddha. Buddha prošel inkarnací v předkřesťanské době, nijak se tedy nezúčastnil toho, co na Zemi přišlo událostí na Golgotě. Budeme-li po tom ovšem pátrat tam, kde se nám ukazuje temnota, kde nejsme schopni pochopit, jak se nějaká duše v určité chvíli rozloučí se Zemí, jak na Zemi neprožije myste-

rium Golgoty (kdo slyšel mé dřívější přednášky bude vědět, že Buddha ho prožil v jiných světech, zde se však jedná o pozemské prožívání), když si to všechno promítneme před

svým duševním zrakem a zapátráme po tom, ukáže se, že Buddha byl na planetu, na níž působil ve své předzemské planetární činnosti, poslán ústřední individualitou celé planetární soustavy, duchem středu, tím, co nazýváme kosmickým Kristem. Buddha byl v pradávných dobách vyslán, aby působil na jiné planetě, aby pak - v důsledku tohoto působení - působil na Zemi. A zatímco je Země planetou, která se stala dějištěm mystéria Golgoty, je Mars planetou, na níž měl Buddha za úkol vykonat podobnou událost po tom, co měl učinit na Zemi.

Tyto věci jsou zdánlivě velmi vzdálené a zdá se, že odporují tomu, když se říká, že zdravým lidským rozumem lze pochopit to, co je získáváno z iniciace. Vezměte si však někdy všechno, co nabízejí dějiny, uvažte všechny souvislosti, a uvidíte, že vnější průběh dějin to všechno potvrzuje. A pokud někdo říká, že v tom žádné potvrzení těchto věcí není, tak jen dostatečně nepoužívá zdravou soudnost. To ovšem nedělá v naší době mnoho lidí.

Tím vším, co bylo řečeno právě v tomto přednáškovém cyklu, jsem chtěl také vyvolat představu o tom (a chtěl jsem to také ukázat prostřednictvím oněch dramát), jak vskutku zcela jiné, mocné a veliké jsou světy, do nichž vstoupíme, projdeme-li branou k nadmyslovým světům, a chtěl jsem vyvolat obsáhlejší představu, než je ta, která může vzniknout na základě pouhých teorií a dogmat. Leccos jsem chtěl vylíčit a popsat nejen pouhými slovními charakteristikami, nýbrž chtěl jsem vyvolat pocit toho, co je za prahem, na němž stojí

strážce prahu. Když se někdo v naší době podívá na veškerý duchovní život, pronikne mu do duše asi zejména to, co lze říci o strážci prahu. Tento strážce stojí na prahu, protože lidská duše, která se nachází v obvyklém smyslovém bytí, není zralá k tomu, aby prožila a poznala, co se odehrává v nadmyslových světech.

Stojí tu, aby chránil. To je pravda zrovna tak, jako je pravda, že lidská duše vžívající se do budoucnosti bude

muset poznávat víc a víc z nadmyslových světů.

Proč tu ten strážce stojí? Protože lidská duše, která by učinila krok do nadmyslových světů nezralá (což se na pravé okultistické cestě nikdy nemůže stát), by měla pocit, že propadla nekonečnému strachu, nekonečné hrůze, protože lidé by ze své malosti, ze své nezralosti, ze své lásky a své náchylnosti ke smyslovému světu nenesli to všechno, co souvisí se vstupem do nadmyslových světů. Vždyť ani u těch, kdo by byli rádi pokročilí, nelze přijít s tím, co se žádá od naší doby! Z místa, z něhož doposud smíme zvěstovat nadmyslové pravdy, jsme museli poukázat na to, jak se v průběhu dvacátého století objeví spolu s nadmyslovým tělem člověka nadmyslová událost, kdy lidé jakoby v důsledku přírodní události naleznou znovu se zjevujícího Krista.

Na to jsme mohli poukázat. Avšak tento znovu se zjevující Kristus nebude plout na lodích po mořích nebo jezdit po železnici, ani nebude létat v balonu, nýbrž bude pomocí prostředků daných v éterné oblasti poznán v individuální sféře člověka, v tom, co jde od jedné lidské duše k druhé, a podle toho, jak jsou lidské duše samy uzpůsobeny.

Co však můžeme říci o tom, jaká bude podoba znovu se zjevujícího Krista, se ukazuje jako slabé oproti tomu, co bude čistě z nadmyslových světů přistupovat

k lidské duši. Neboť lidé by nesmírně rádi uviděli toho velikého, který má přijít, smyslovýma očima; milují představu, že poletí aeroplánem, že popluje po mořích, nesmírně rádi by toho, který má přijít, smyslově uchopili. Proč tomu tak je? Protože je přepadá strach, mají-li skutečně přijít do styku s nadsmyslovými světy. Okultistovi se i takové věci, které se dějí, ukazují jako maskované obavy a strach z pravdivého. To budiž řečeno bez emoce, jenom jako konstatování objektivní skutečnosti. Okultista, který pozná strážce na hranici mezi smyslovým bytím a bytím duchovním, pak zjistí, že ti, kdo stojí venku v obvyklém životě, nedokážou pochopit, že se má vůbec vykročit směrem k nadsmyslovému světu. Neboť bojácní jsou v podstatě všichni. Jejich bojácnost je jim neznámá; maskuje se jim jako zvláštní druh smyslu pro pravdu. Jako určitá nenávisť, vztek, jako vzplanutí malosti proti jiným, nadsmyslovým světům se tato bojácnost objevuje u těch, kteří se staví proti poznání nadsmyslového světa a nadsmyslových bytostí.

Tak se může stát, že na jedné straně stojí ti, kteří chtějí poznat nadsmyslové světy, a na druhé straně ti, kteří o nich nechtějí nic vědět, nebo řeknou: objektivní věda o nadsmyslových světech nic neříká, neboť je nelze dokázat. A totéž bude také jiné lidi zdržovat od toho, aby šli ke strážci prahu, totiž ony populární následovníky vědy, kteří říkají, že odmítají nadsmyslové světy, protože to je jejich smysl pro pravdu, osobní vědecké přesvědčení. Je to však strach, co je nenechá přistoupit ke strážci prahu; a celá ta síla tohoto strachu je maskována v tom, co se dnes chce pozvednout jako boj proti příchodu toho, co má přijít z nadsmyslových světů jako duchovní světlo do životní temnoty.

To je představa, již pociťuje ten, kdo zná strážce na prahu duchovního bytí a ví, jaký význam mají nadsmyslové poznatky pro celý duchovní život současnosti.

Proč sedíte zde? Protože do vaší duše vstoupil paprsek duchovního světla, který vám říká, že lidské duše musí chopit nadsmyslové vědění. A protože je to, co říká tento paprsek duchovního světla, stále živější, zvyšuje se počet diváků a posluchačů při našich představeních. Dá-li se přirozenému promlouvání duchovního světla k duším volný průběh, bude moci zářit do duší.

Zvítězí-li tam venku protivníci nadsmyslového poznání, bude možná duchovní světlo muset na nějaký čas potemnět, bude se muset stáhnout - nuceně, tedy muselo by být staženo, máme-li použít tohoto poněkud komického výrazu. Svět se pak bude muset na nějaký čas obejít bez spojení mezi životní temnotou a duchovním světlem. Na druhou stranu je však zase nutné, aby se ti, kteří mají o duchovní světlo něco vědět, ještě něco naučili: aby se naučili s pravdivostí pohlížet na to, co se zde ve vnějším světě již nabízí ze světa duchovního. Kdo se dnes ještě nechá zaslepit tím, co se jako pro a proti říká v souvislosti s nadsmyslovým poznáním, kdo nehledá v duši pevný impuls z nadsmyslového světa, který může přijít jen z nadsmyslového světa samého, ten nedokáže tento impuls najít.

Již jsem to několikrát říkal: literatura, která tu je, to, co mohlo být díky milosti Mistrů moudrosti a souznění pocitů dáno v nejednom literárním díle, obsahuje v podstatě to, o čem můžeme říci, že to v milosti mohlo být sděleno lidem. A kdybych od této chvíle už nemohl nic dalšího napsat ani říci, kdyby se jen rozpracovalo to, co tu již je (i kdybych já sám u toho nemohl být),

bude-li se hledat, co tím vším bylo míněno, tak se najde, čeho je třeba. A tím je - mohu-li nyní na závěr těchto přednášek promluvit o spojení osobní karmy s karmou tohoto duchovního hnutí - dána také možnost, že v určitém ohledu už nemůže být vymazáno to, co do světa vstoupilo nikoli jako „Steinerův směr“, neboť ten neexistuje, ale jako objektivní okultismus. I kdyby se objevilo sebevíce protivníků, nemůže to znamenat zánik okultismu pro budoucnost; neboť to, co tu je, zůstane. Důkaz vidím v tom, že naše doba potřebuje spirituální hnutí a že nám přece jen byl dán určitý čas, kdy díky milosti našich spirituálních strážců mohly být tyto duchovní statky sneseny dolů do smyslového světa. Necht' jsou tu protivníci! Možná bude právě skrze ně učiněno, co učiněno být musí! A odpusťte mi ten výraz: leckterý z těch, kteří dnes ochotně přijímají teosofické duchovní statky, jsou jimi obšťastňováni, je však vůči tomu, co by měl v současnosti vidět, přesto nepozorný, jako by měl na hlavě čepici na spaní!³ Leckdo se tu necítí být vázán pravdou k tomu, aby rozlišoval, co má být jedinečnou pravdou. Možná i trocha toho pronásledování, které také nemůže být na škodu, přispěje k tomu, že leckterý z těch, kteří si čepici na spaní natáhli nejen na hlavu, ale i přes oči a přes uši, si ji pak z hlavy sundá. Možná bude i toto nutné.⁴

---

³ „čepice na spaní“, něm. *Schlafmütze*, tedy výraz, který má Rudolf Steiner na mysli, když se na začátku věty omlouvá za jeho použití, je v němčině zároveň expresivním označením pro spáče, ospalce, člověka ne zcela bdělého - pozn. překl.

⁴ není zcela zřejmé, o jakém pronásledování a jakých protivnících zde Rudolf Steiner mluví; za pozornost v této souvislosti možná stojí, že právě v Mnichově údajně došlo v roce 1922 k neúspěšnému pokusu o zavraždění Steinera (viz Ravenscroft, T.: *Kopí osudu*, BOOKS, s. r. o., Brno 1998, s. 161) - pozn. vyd.

Ať už se ale věci vyvíjejí jakkoli: nyní, kdy stojíme na konci tohoto cyklu, v němž se nám dostalo, nutně dostalo mnohého, co si v podstatě odporuje, nyní bychom - tak jak to jinak děláme pokaždé - pomysleli na to, že jsme opět přijali něco ze spirituálního života. Teď se opět rozejdeme, jeden tam, druhý zase jinam, avšak duchovní světlo, o něž všichni usilujeme a jež hledáme v životní temnotě, nám dá být pospolu všude, kde jsme i co do místa odloučení. Duše, které zde sedí - kéž by cítily svou sounáležitost v následném prožívání, v meditování toho, co vyslechly, nebo s ohledem na to, co se ukázalo v podobě vzájemné lásky, v tom, co budou prožívat. Fyzicky jsme byli pojspolu, fyzicky takto pospolu však vždy být nemůžeme. Nadsmyslově spolu jsme. Učme se být spolu nadsmyslově, abychom mohli učinit průkazným bytí v nadsmyslovém, nadfy- zickém světě!

Vezmeme-li s sebou takové city, poté co jsme byli tak dlouho pospolu, pak si duše vezmou s sebou to nejlepší, co může dát teosofie člověku: lásku, jež vychází ze spirituální pravdy samotné. A ať už se mezi touto chvílí a příležitostí, při níž budeme opět takto pospolu, stane cokoli - jedna věc se může stát za všech okolností: nechť se naše fyzická pospolitost promění při prostorovém odloučení v pospolitost spirituální, nechť v nás působí, žije a prospívá spirituální bohatství ducha!

Vždyť jsme ve svém středu měli i lidi toho nejrůznějšího smýšlení, ale i takové, z jejichž přítomnosti jsme měli vždy radost i v případě, že do našeho středu přinesli poněkud protikladné názory. Avšak nejedná se o názory a o názorové rozpory, nýbrž o poctivé, upřímné cítění pravdy, o - abych tak řekl - přísahu pravdivosti a poctivosti, pravdivosti a poctivosti již ve smyslovém bytí. Tato slova nepovažujte za něco, co musí nutně vyplynout z tématu našeho přednáškového cyklu. Co je

však nutné, je to, že jsme v mnoha oblastech mohli prožít hledání pravdy v naší době, vůbec v naší současnosti.

A k čemu se mi na začátku tohoto přednáškového cyklu nedostalo tolik příležitosti, to budiž zmíněno zde na konci: poděkování těm osobnostem, které se především jako oficiální osobnosti objevily na našich neoficiálních představeních. Nemohu je všechny jednotlivě jmenovat. Včera jste z úst našeho přítele generálního tajemníka Skandinávské sekce sami vyslechli přátelské pozvání na příští kongres evropských sekcí Teosofické společnosti a mnozí z vás asi také slyšeli slova generálního tajemníka Maďarské sekce. Tyto osobnosti - a na to musíme obzvlášť poukázat - byly pozdraveny již při první přednášce, a ty, které musely zůstat nejmenovány, necht' vědí, že byly nejpříjemněji přivítány v našich srdcích a jejich přítomnost zde považujeme za potvrzení toho, že se přece jen nedomnívají, že bychom byli tak špatní lidé, jak to teď začíná být ve světě prezentováno.

Ať už tedy budeme moci být příštího roku pospolu, či nikoli, ať už se věci vyvíjejí jakkoli, považujeme naše letošní setkání za zárodek něčeho, co nám možná přese všechno, co může přijít, přece jen nemůže být vzato. Co mohou vaše duše samy ze svobodného vnitřního prožívání pociťovat jako doznívání, s čím se ohlížejí za těmito dny v Mnichově, to je to, na co bych chtěl v tomto okamžiku apelovat, srdečně pozdravit duši každého z přátel na rozloučenou a na shledanou v tom smyslu, že lidé, kteří si jeden druhého navzájem zamilovali na základě poznání, se vždy musí sejít a v pravou chvíli se zase setkat.

Mnichov, 31. srpna 1912

Rudolf Steiner

GA 138